

‘Ertoe doen is het belangrijkste’

Marco Schouten is sinds september 2021 directeur van Agriterra. Zijn focus ligt op goed samenwerken binnen en buiten de organisatie. De eerste stap is de exclusieve keuze voor twaalf landen in Afrika en Azië. ‘Gezamenlijk moet je een pad naar verbetering afspreken. Daar horen partnerschappen voor de langere termijn bij.’

Onderscheiding voor KAN Jabung in Indonesië

Een nieuwe juridische structuur zorgde voor een grotere activawaarde bij KAN Jabung. Het resultaat: een nationale onderscheiding.

2

Tyfoon toont kwetsbaarheid coöperaties

Tyfoon Rai richtte in 2021 voor 306 miljoen euro landbouwschade aan op de Filipijnen. Een fonds gaat de coöperaties veerkracht geven.

4

Vraag naar zuivel groeit in steden van Ethiopië

Vier Nederlandse Agripoolers maakten samen een ‘roadmap’ voor de coöperatieve ontwikkeling van de zuivelsector in Ethiopië.

6

Vrouwen vaker betrokken bij besluitvorming

De trainingen ‘Vrouwelijk leiderschap’ van Agriterra in Rwanda zorgen ook bij Rwandese mannen voor een andere mening over besturen.

8

Landbouw van strategisch belang, wereldwijd

De hartverscheurende oorlog in Oekraïne leidt al maanden tot onmenselijk leed. Voor ons als Nederlandse boeren en tuinders hebben de veiligheidssituatie in Europa en de slachtoffers prioriteit. Tegelijkertijd heeft de Russische invasie het strategische belang van landbouw pijnlijk duidelijk gemaakt. Het zaai seizoen is in Oekraïne aangebroken, maar voldoende zaai- en plantgoed, kunstmest, diesel en stroom zijn er vaak niet. Om maar niet te spreken over de onveiligheid.

Al vijfduizend jaar voedt Zwarte Zee-graan talloze mensen, van Europa tot het Midden-Oosten en Afrika. Een oorlog tussen twee van de grootste graanexporteurs heeft daardoor direct impact op de voedselzekerheid. Wereldwijd. In Europa vangen we dit groten deels op met een landbouwcrisisfonds, door de sterk gestegen energieprijzen te compenseren of vergroeningsregels tijdelijk te verruimen. We hebben in Europa namelijk Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB).

In Afrika, het Midden-Oosten en Azië is dit lastiger. Veel van deze landen zijn beperkt zelfvoorzienend, waardoor men sterk stijgende voedselprijzen vreest. In Nederland leiden tekorten dankzij ketenafspraken niet snel tot duurder brood. In 's werelds armste landen voelt een consument dit wel snel in zijn portemonnee. Ook vluchtelingen in die regio's zullen een grote impact van de oorlog op hun voedselvoorziening ondervinden. Terwijl iedere dag al zoveel gezinnen in onzekerheid over hun voedselzekerheid leven. Niet voor niets dat het World Food Programme (WFP) waarschuwt dat een humanitaire ramp op de loer ligt. In Oekraïne en in veel landen daarbuiten.

Deze oorlog raakt daarmee aan de reden dat we 25 jaar geleden Agriterra hebben opgericht. Het versterken van boerenorganisaties en hun coöperaties in opkomende economieën is nu zelfs belangrijker dan ooit. Zo draagt Agriterra dagelijks bij aan structurele voedselzekerheid. Want goed georganiseerde boeren en boerinnen zijn daarvoor cruciaal. Samenwerking in ketens verbetert de positie van boer en tuinder in de keten. Dat blijkt ook keer op keer in Nederland. Via Agriterra blijven we onze kennis hierover delen met lokale boeren, voor een stabiel inkomen, genoeg, gezond en duurzaam voedsel.

De ontwikkelingen volgen elkaar snel op en de impact van de oorlog op de langere termijn laat zich moeilijk voorspellen. We moeten echter niet naïef zijn over toeneemende instabiliteit wereldwijd, het belang van voedsel bij een almaar groeiende wereldbevolking en het effect van klimaatverandering. Deze mondiale vraagstukken kunnen niet worden opgelost zonder sterke agrarische sector. Dat kunnen we alleen samen. Laten we onze krachten blijven bundelen voor het wereldwijde belang van landbouw.

Sjaak van der Tak,
voorzitter Agriterra

Prijs voor professionele

Coöperatie KAN Jabung in Indonesië ontving in februari 2021 een nationale onderscheiding van de Indonesische minister van Coöperaties en MKB's. De organisatie ontving deze prijs omdat het de landbouwcoöperatie met de grootste totale activawaarde en het beste IT-systeem is.

Het toekennen van de prijs was een belangrijke mijlpaal voor het samenwerkingsproject van Agriterra en KAN Jabung, dat als doel heeft de bedrijfsontwikkeling te moderniseren en de coöperatieve organisatievorm te professionaliseren. Deze samenwerking startte in oktober 2018 toen Agriterra Daphne van der Zee, Agripooler van ABN Amro, uitnodigde om de zuivelcoöperatie in West-Java te bezoeken voor een analyse en beoordeling.

KAN Jabung had op dat moment acht bedrijfseenheden met slechts één rechtspersoon. Van der Zee adviseerde KAN Jabung om de onderneming in verscheidene juridische entiteiten op te splitsen. Het duurde twee jaar voordat KAN Jabung werkelijk overging tot afsplitsing van enkele bedrijven, omdat het moeilijk was om de denkwijze van de boeren en hun standpunt over coöperatief ondernemen te veranderen.

Wenty Octisdah, bedrijfsadviseur van Agriterra in Indonesië, legt uit dat de

advisering over bedrijfsontwikkeling werd gestart om binnen KAN Jabung een duidelijke juridische structuur te realiseren. „We hebben Agripoolers van Cosun en NCR uitgenodigd om hun kennis en ervaring over dit onderwerp te delen.”

Grotere hefboomwerking

Nadat ze meer inzicht hadden gekregen in de voordelen van het oprichten van spin-offs, splitste KAN Jabung op advies van Agriterra in 2021 een aantal bedrijfs-onderdelen op in verschillende entiteiten. „Hierdoor is de hefboomwerking van onze onderneming vergroot. In 2021 hebben we drie van de acht bedrijfs-onderdelen afgesplitst in dochtervennootschappen op aandelen. Dit betreft een bedrijf in retail-activiteiten, met een gestort kapitaal van 893.750 euro, een plattelandsbank met een gestort kapitaal van 375.000 euro en een spin-off die we hebben verworven door de overname van een bestaande plattelandsbank”, vertelt Herman Soepardjono, voorzitter van de

Mest als hulpbron zorgt voor winstgevende duurzaamheid

In KAN Jabung lozen de meeste melkveehouders de mest van hun vee rechtstreeks in de rivier, wat tot ernstige waterverontreiniging leidt. Bovendien vloeit de ongecontroleerde stroom mest tijdens het natte seizoen over naar lokale woonwijken. Bewoners van die wijken drongen bij de coöperatie aan op een beter afvalbeheer. Mest werd gezien als afval. Daarop vroeg KAN Jabung Agriterra om steun bij het realiseren van een beter mestbeheer.

In maart 2020, een week voor het uitbreken van de wereldwijde pandemie, beoordeelde en herzag Rob Berkens, Agripooler van Rabo Foundation, het mestbeheerplan van KAN Jabung. Berkens stelde voor om mest als een hulpbron te zien in plaats van als afval, en adviseerde KAN Jabung een haalbaar bedrijfsplan te maken om mest om te zetten in iets waardevols. Tijdens zijn bezoek werd een concept van de initiële bedrijfsberekening sa-

Colofon

Agrimondiaal is een uitgave van Agriterra en verschijnt als bijlage bij de landelijke uitgave van Nieuwe Oogst.

www.agriterra.org
communicatie@agriterra.org

Concept en fotografie: Agriterra
Eindredactie: Nieuwe Oogst
Vormgeving: Nieuwe Oogst
Druk: Rodi Rotatiedruk

M.m.v.: Denise Bood en Gea Helms

Overname is toegestaan na toestemming van Agriterra en onder vermelding van de bron.

© Agriterra
Arnhem, Mei 2022

Jongeren zetten eigen koffie

Abakundakawa verkoopt koffie onder de naam Ishema.

In de koffiesector in Rwanda is het moeilijk om jongeren te vinden die hun toekomst in de agrarische sector willen investeren. Coöperatie Abakundakawa en Agriterra hebben de jongeren via een creatieve manier weten te vinden en te enthousiasmeren, met als resultaat een eigen koffiemark en een jongerenraad binnen de coöperatie.

Jean-Marie Ntakirutimana, bedrijfsadviseur in Rwanda, werkt graag met jongeren. Ze hebben energie, passen zich snel aan de digitale wereld aan en zijn de toekomst van de agrarische sector. Het is alleen lastig om jongeren geïnteresseerd te krijgen voor de koffiesector. Het duurt drie jaar voordat het verbouwen van koffiebonen resultaat geeft en de jongeren zijn vooral geïnteresseerd in *quick*

wins. Toen Abakundakawa aan Agriterra kenbaar had gemaakt dat jongeren een serieus onderdeel zijn van hun toekomstplannen, werd een plan gemaakt om ze in beweging te krijgen. En wat verbindt alle jongeren over de hele wereld? Voetbal! Via een voetbaltoernooi in de regio Rushashi in Noord-Rwanda, waaraan zo'n 1000 jongeren uit veel verschillende dorpen meededen, probeerde Ntakirutimana

Ier KAN Jabung

Eva Marliyanti, CEO van KAN Jabung, neemt de prijs in ontvangst.

KAN Jabung Group. „In 2022 hebben we onze minisuikerfabriek afgesplitst in een naamloze vennootschap met een gestort kapitaal van 259.000 euro.”

„Met deze juridische structuur kan elke

dochteronderneming rechtstreeks een lening aangaan bij de bank. Voorheen was het KAN Jabung die leningen aanging bij banken”, aldus Eva Marliyanti, CEO van KAN Jabung.

bij coöperatie KAN Jabung

mengesteld en een bedrijfsplan ontwikkeld voor het produceren van organische mest uit mest van melkvee.

KAN Jabung heeft een demonstratieperceel ontwikkeld voor het produceren van organische mest. Deze mest wordt vervolgens toegepast op verschillende gewassen in het gebied, zoals appel, sinaasappel, cassave, banaan en groentesoorten. Volgens een rapport van een lokale universiteit kan

de meststof op de markt worden gebracht. In juni 2021 heeft een staatsbedrijf dat gericht is op organische mest het bedrijfsplan beoordeeld en een bezoek aan KAN Jabung gebracht. Momenteel zijn er besprekingen gaande over een gezamenlijk project, waarvoor een investering van 1,05 miljoen euro nodig is. Het wordt een van de grootste samenwerkingsprojecten op het gebied van duurzame zuivel in Indonesië.

merk op in Rwanda

samen met Abakundakawa jongeren bij elkaar te brengen en tegelijkertijd informatie te geven over de mogelijkheden van de koffieproductie en de voordelen van het investeren in eigen bomen.

De jongeren en de raad

Veel jongeren raakten enthousiast en dat kwam door verschillende factoren: de coöperatie verlaagde de contributie en aan ouders werd gevraagd om een deel van hun land aan hun kinderen uit te lenen om ze een goede start te geven.

Ook werden trainingen aangeboden vanuit de coöperatie over bijvoorbeeld het maken van compost en het houden van varkens, om zo extra inkomen te genereren. Al deze acties droegen bij aan een toename van het aantal jongeren van 100 voor het toernooi, naar 463 op dit moment.

Jongerenvertegenwoordigers uit de hele regio komen inmiddels regelmatig samen om kennis uit te wisselen en uitdagingen te bespreken. Daarnaast worden ze gevraagd door de coöperatie om aan te sluiten bij vergaderingen en aan te geven hoe de coöperatie kan helpen bij hun voortgang.

Het introduceren van een speciaal koffiemark van jongeren blijkt een schot in de roos. Al eerder heeft Abakundakawa een succesvol koffiemark van vrouwen opge-

zet dus de overstap naar een jongerenmerk was logisch.

Ntakirutimana: „De consument houdt van de verhalen achter het merk. Als er een sociaal component aan zit is dat een goede manier om de koffie te verkopen”. En dat bleek. Al snel werd Abakundakawa benaderd door een partij die zich inzet voor sociaaleconomische ontwikkeling van bepaalde groepen en geïnteresseerd was in de koffiebonen.

Ook een investeerder die zich voor hetzelfde doel inzet was nu geïnteresseerd in de jongeren omdat ze goed georganiseerd waren, en verstreekte een lening om een stuk land aan te schaffen voor het geven van trainingen.

De koffie wordt verkocht onder de naam Ishema, wat 'trots' betekent in het Rwandees. De koffie is inmiddels geïmporteerd in Nederland door de Nederlandse onderneming This Side Up en wordt verkocht in koffiespecialzaken.

De toekomst

Voorlopig gaat de coöperatie door met trainingen geven over het maken van compost, maar ook over het uitbreiden van dit proces om het uiteindelijk te gaan verkopen. Op die manier wordt niet alleen de positie van de coöperatie maar ook die van de jongeren verder versterkt.

Klimaatadaptatie bij Vietnamese koffiecoöperaties

Klimaatverandering is een gevolg van economische groei. Kan het bestrijden van de gevolgen van klimaatverandering daarom wel samengaan met economische vooruitgang in ontwikkelingslanden? „Ja” antwoordt Trang Nguyen, bedrijfsadviseur bij Agriterra Vietnam.

„Het is soms een hele strijd om boeren te overtuigen van nut en noodzaak om te investeren in klimaatadaptatie, maar het lukt”, zegt Nguyen.

„Mede door uitstekende voorlichting van klimaatexperts die duurzame en klimaat-slimme landbouwpraktijken introduceren bij de coöperaties. Die oplossingen helpen de boeren om zich aan te passen, bijvoorbeeld door verschillende teelttechnieken te gebruiken en bomen te planten voor meer schaduw. Bijkomend voordeel: de boeren die lid zijn van de coöperaties krijgen renteverlaging van het Green Climate Revolving Fund bij aanvragen voor klimaatslimme investeringen.”

Financieel gezond worden

In 2018 zette Agriterra een samenwerking in gang tussen Sacombank in Vietnam en Rabo Foundation, waardoor coöperaties geld konden lenen.

Nguyen: „Het project is erop gericht coöperaties een betrouwbare en aantrekkelijke partner te maken voor de bank; hen 'bankabel' te maken. Door hen financieel gezond te krijgen, kunnen ze zichzelf beter besturen en krijgen ze toegang tot leningen.”

„Wij ondersteunen hen hierbij”, vervolgt hij. „Na een eerste 'gezondheidscheck' met bijbehorend actieplan, hebben wij bemiddeld bij een lening voor drie coöperaties. We hebben de Sacombank, een commerciële partij, hierbij betrokken. Zij hebben financiële slagkracht om serieuze leningen te verstrekken. De Rabo Foundation was tegelijkertijd onmisbaar, omdat zij de garantstelling voor de lening verzorgden.”

De aanpak is een succes: met de financiële en technische hulp hebben de coöperaties nieuwe soorten gebrande en gemalen koffie op de markt kunnen brengen. Coöperatie Ea Kiet zette een eigen koffiebranderij op en verhoogde haar verkoopcijfers. Coöperatie Minh Toan Loi bouwde een branderij en een verwerkingsfaciliteit. Hun winst voor 2020 was 10% hoger dan in 2018. Coöperatie Tan Nong Nguyen is zelfs financieel onafhankelijk geworden. Het treffen van klimaatmaatregelen blijft

een voorwaarde voor de coöperaties die aan dit project meedoen. Agriterra en Rabo Foundation hebben met Sacombank overeenstemming bereikt over een nieuwe kredietportefeuille ter waarde van 2,5 miljoen euro. Hiermee willen ze in 2022 aan tien coöperaties werkkapitaal verstrekken en dit aantal uitbreiden naar twintig tot dertig coöperaties in 2025. In totaal zullen hiervan dan 5000 boeren profiteren.

Voor de coöperaties blijft het belangrijkste motief het vergroten van hun koffieproductie en daarmee hun verkoopinkomsten. Ze hebben kapitaal nodig om hun bestaanszekerheid te vergroten.

Agriterra kijkt bij de selectie van coöperaties die ze begeleiden in het leningstraject naar het interne vertrouwen dat er heerst: daarmee begint het. Vertrouwen betekent toewijding van de leden aan de coöperatie en aan de lening.

2,5 miljoen euro krediet beschikbaar

Daarnaast moet een robuuste waardeketen aanwezig zijn, moet de coöperatie toegang hebben tot goede productiemiddelen en beschikken over een reëel afzetkanaal.

Tot slot moet er door de boeren worden gewerkt aan klimaatadaptatie. Alleen zo wordt het bestaansrecht van een coöperatie ook in de toekomst geborgd. De belangrijkste aandachtspunten zijn het gebruiken van bladbemesting en combinatieteelt - bijvoorbeeld met durianbomen. Deze bieden de koffiestruiken schaduw en leveren daarnaast een extra gewas.

Niets doen is geen optie

Voor de boeren is het niet eenvoudig om te investeren in iets waarvan ze zelf pas op termijn, letterlijk en figuurlijk, de vruchten plukken. De toekomst laat echter niet op zich wachten en zoals Nguyen zegt: „Niets doen is sowieso geen optie. Door zich bewust te zijn van de mogelijkheden en die aan te pakken, hebben de boeren een stabielere toekomst voor zich.”

Eén van de koffieboeren die werkt aan klimaatadaptatie.

Coöperatief veerkrachtmechanisme: reddingslijn voor landbouwcoöperaties Filipijnen

Tyfoon Rai richtte in 2021 verwoestingen aan in elf regio's van de Filipijnen. De ontstane schade voor de landbouw wordt geraamd op 17,7 miljard Filipijnse peso (306 miljoen euro). Dit soort rampen zorgt meestal voor een make-or-break-situatie voor kleine en middelgrote landbouwcoöperaties. Met weinig middelen om rampen het hoofd te bieden, zijn ze niet in staat om hulp aan hun leden en het herstel van hun agro-ondernemingen te financieren.

De Filipijnen is een van de meest rampgevoelige landen ter wereld. Agriterra Filipijnen startte daarom aan het begin van de Covid-19-pandemie een studie naar de haalbaarheid van het opzetten van een coöperatief veerkrachtmechanisme voor landbouwcoöperaties. Dit kon via het door USAID gefinancierde project Generating Rural Opportunities by Working with Cooperatives (GROW Coop). Een plaatselijke consultant voerde de studie uit en sprak met belanghebbenden en landbouwcoöperaties, overheidsinstanties, financiële overheidsinstellingen, de particuliere sector en het maatschappelijk middenveld. Een panel bestaande uit deskundigen van Agriterra en Agripoolpartners Rabobank en ABN AMRO, als ook van Bankers without Borders in de VS, voerden een toetsing uit en leverde input en advies voor het onderzoek.

Weerbaarheidsfonds

Uit de studie bleek dat kleinere en minder kapitaalrijke landbouwcoöperaties niet over de middelen beschikken om onmiddellijk van een ramp te kunnen her-

tot financiering door financiële instellingen zoals plattelandsbanken. De kredietbeoordelingen zijn lager vanwege de inherente risico's van de landbouw en hun onvermogen om aan strenge aanvraagvereisten te voldoen.

De conclusie was dat er een weerbaarheidsfonds moet worden opgericht en geleid door het CRM (Cooperative Resiliency Mechanism) om deze problemen aan te pakken.

Jun Virola, projectleider USAID GROW Coop: „Elk jaar opnieuw worden de Filipijnen getroffen door talloze natuurrampen, met name tropische cyclonen. Kleine en middelgrote agro-coöperaties zullen het meeste baat hebben bij een veerkrachtfonds dat hen onmiddellijk na een ramp ter beschikking wordt gesteld. We hebben dit model gezien tijdens de tyfoon Rai, waar kleinere agro-coöperaties hand in hand werkten met hun grote broer- en zustercoöperaties, om hulp te bieden aan getroffen gemeenschappen.” Het CRM moet een samenwerkingsplatform worden waarbij de agrarische coöperatieve sector samenwerkt met

„Tijdens tyfoon Rai werkten agro-coöperaties samen om hulp te bieden aan getroffen gemeenschappen.”

stellen. Na een ramp hebben ze externe hulp nodig van ontwikkelingspartners of van de overheid om te voorzien in de herstelbehoeften van hun leden en ondernemingen.

Ook hebben ze slechts beperkte toegang

de overheid, internationale hulporganisaties, non-profitorganisaties en de particuliere sector. De samenwerking spitst zich toe op het creëren van veerkracht, met inbegrip van crisisrespons en -herstel. Kleine en middelgrote agro-coö-

Agro-coöperaties hebben het meeste baat bij een veerkrachtfonds.

peraties zullen ook steun krijgen voor capaciteitsopbouw ten behoeve van bedrijfscontinuïteit en beleidsbevordering.

Ontwikkeling CRM

Agriterra Filipijnen zorgt voor een gestage ontwikkeling van het CRM, samen met het zeven leden tellende consortium van GROW Coop. Dit consortium bestaat uit federaties van agro-coöperaties, primaire coöperaties en particuliere agro-ondernemingen. Het wordt ondersteund door een adviesraad van deskundige leden met invloed binnen verschillende sectoren die nauw verbonden zijn met de agro-coöperatieve sector.

In februari kwam deze adviesraad bijeen om mogelijke strategieën in de nasleep van de tyfoon Rai te bespreken. De noodzaak om de verzekeringsgeletterd-

heid te versterken en het opzetten van een communicatienetwerk tussen coöperaties werden besproken, evenals het vooraf opslaan van voorraden of versterken van plaatselijke bevoorradingskanalen in rampgevoelige gebieden.

Er wordt een trainingstoolkit over bedrijfscontinuïteit en crisisrespons ontwikkeld. Deze zal worden uitgerold naar de partners van GROW Coop om hen te helpen bij het opbouwen van hun capaciteit om te anticiperen op, om te gaan met en te herstellen van rampen. De komende maanden richt het project zich ook op het verkrijgen van steun en het opbouwen van partnerschappen met financieringsorganisaties en financiële instellingen. Dit moet kapitaal opleveren om agro-coöperatieve initiatieven te financieren die verankerd zijn in het opbouwen van veerkracht.

Agriterra verbindt Belgisch investeringsfonds aan Rwandese pootgoedonderneming

De Rwandese pootgoedonderneming SPF Joint Ventures Ltd. ontving vorig jaar als klant van Agriterra een investering van het Belgische investeringsfonds Kampani voor de bouw van een miniknollenproductiefaciliteit en opslagplaatsen voor pootaardappelen. Tegelijkertijd werkt SPF samen met Agriterra aan een landelijk project om de keten van pootaardappelen efficiënter te maken en de omstandigheden van de boeren te verbeteren.

Meer dan 90% van de gebruikte pootaardappelen in Rwanda wordt niet geregistreerd. Kwaliteit en herkomst van het gebruikte pootgoed zijn daardoor grotendeels onbekend, waardoor aardappeltelers niet hun maximale opbrengsten weten te behalen.

Dit probleem stond centraal bij de ontwikkeling van het Sustainable Development Goals Partnership-project (SDGP) in Rwanda. Dit project wordt medegefinancierd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en is een samenwerking tussen verschillende Nederlandse en Rwandese partijen,

waaronder Agriterra en SPF. Zij streven allemaal naar een efficiëntere aardappelwaardeketen in Rwanda.

Van aid naar trade

SPF speelt hierin een centrale rol: door te investeren in een miniknollenproductiefaciliteit wil SPF de hoeveelheid beschikbaar kwaliteitspootgoed in Rwanda vergroten en door te investeren in meerdere opslaghuizen de leden een gegarandeerde afzet bieden voor het vermeerderde pootgoed.

SPF is een mooi voorbeeld van een coöperatie die erg betrokken is bij het verbeteren van de omstandigheden van haar boeren. Het bestuur is gemotiveerd, bereid te investeren en biedt diensten aan de leden waar grote behoefte aan is. Dat betaalt zich uit in mogelijkheden waarbij de coöperatie ook landelijk actief haar bijdrage kan leveren.

In het SDGP-project fungeert SPF als voorbeeld door proefvelden, trainingen en investering in faciliteiten en een managementinformatiesysteem. Die investering kon gedaan worden door de subsidie van RVO, eigen financiering en de investering van Kampani van ruim 500.000 euro. De samenwerking stelt SPF in staat om in de toekomst duizenden boeren van

Kampani en Agriterra

Het Belgische sociale investeringsfonds Kampani investeert in coöperaties met als doel om de economische situatie van kleine boeren in bijvoorbeeld Rwanda te verbeteren. Aangezien Agriterra een groot netwerk heeft en de expertise om coöperaties te adviseren en te begeleiden, zijn ze een samenwerking aangegaan. Bedrijfsadviseur in Rwanda Benoit Mutabazi leidde het project, waarbij Agriterra de link was tussen Kampani en SPF. Mutabazi: „Het is mooi om te zien hoe een coöperatie als SPF, die echt vooruit wil, zo geholpen kan worden. Agriterra adviseert en ondersteunt SPF bij de ontwikkeling van het bedrijfsplan en bij het aantrekken van financiering. SPF richt zich op het versterken van de positie van aardappelpoerboeren in de keten. Een prachtige samenwerking met tastbaar resultaat in Rwanda.”

kwalitatief goed pootgoed te voorzien. Hiermee draagt het project direct bij aan voedselzekerheid en economische ontwikkeling in de aardappelsector. Bovendien sluit het aan bij de 'van aid naar trade'-gedachte van de Nederlandse overheid. Ook Delphy, het ministerie van landbouw van Rwanda, Hollanda Fairfoods, en Money Phone dragen bij aan dit project. In mei 2022 wordt de opslag officieel in gebruik genomen.

„Jonge vrouwen in Rwanda die investeren in landbouw en toegang krijgen tot nieuwe technologieën.”

Agriterra is er door en voor landbouwcoöperaties

Marco Schouten

Marco Schouten (51 jaar) is sinds september 2021 directeur van Agriterra. Hij treedt in de voetsporen van oprichter Kees Blokland en wil de identiteit van Agriterra versterken als unieke organisatie die door en voor landbouwcoöperaties het verschil weet te maken.

„Eén training ergens geven heeft weinig nut.”

Schouten groeide op in West-Friesland. Daar stond hij in de zomer op het land om bollen te rapen en te pellen. Dat was zijn eerste kennismaking met de landbouwsector. Na zijn universitaire studie economie werkte hij in verschillende functies bij complexe internationale organisaties. Zo deed hij kennis op van de internationale ontwikkelingssector, zijn actoren, donoren en financieringsmodellen.

De afgelopen jaren was Schouten directeur van Vitens Evides International (VEI), een sociale onderneming door en voor drinkwaterbedrijven. VEI mobiliseert medewerkers uit de Nederlandse drinkwatersector om collega's in ontwikkelingslanden te ondersteunen.

„Ik heb daar zeven jaar gewerkt en toen kwam ik de vacature van Agriterra tegen. Net als VEI heeft Agriterra een duidelijke maatschappelijke doelstelling om te werken aan economische ontwikkeling, armoedebestrijding en klimaatadaptatie. Ik vond het tijd voor wat nieuws en Agriterra trok me erg aan, omdat ze de afgelopen decennia heeft bewezen dat ze het verschil kan maken voor landbouwcoöperaties in ontwikkeling”, vertelt Schouten.

„Wat ik ook mooi vind aan Agriterra is de

sterke binding met haar achterban. Juist doordat Agriterra zich profileert als een organisatie door en voor boerenorganisaties, is Agriterra uniek en heeft ze in het ontwikkelingswereldje een duidelijke niche.”

Schouten begon zijn werkzaamheden midden in coronatijd. Veel besprekingen gingen via Teams en Zoom vanuit zijn woning op de Utrechtse Heuvelrug. Desondanks voelde hij zich wel direct thuis. „De mensen bij Agriterra gaven me een warm welkom. In Arnhem op het hoofdkantoor heb ik gelukkig iedereen al kunnen ontmoeten, maar de medewerkers in het buitenland heb ik alleen online kunnen spreken. Dat is niet ideaal. Ik vind de samenwerking met de kantoren in het veld erg belangrijk. Het hoofdkantoor moet geen ivoren toren zijn. Het is daarom zeker goed om daarheen te gaan en ter plekke te kijken hoe we samen Agriterra sterker kunnen maken. Dat staat voor 2022 op mijn programma.”

Impact maken

Het specialisme van Schouten ligt op het gebied van bedrijfsontwikkeling en management. Hoe leid je een organisatie en hoe kun je deze verbeteren? „Mijn voorganger Kees Blokland was veel meer een landbouweconoom en hij heeft een lange carrière gehad in de landbouwsector. Hij heeft een fantastische visie ontwikkeld over landbouw en de cruciale rol van coöperaties op basis van de inhoudelijke kant van zaken”, stelt Schouten.

„Ik kijk meer naar hoe we met zijn allen als organisatie weten samen te werken om zo goed mogelijk landbouwcoöperaties ster-

ker te maken. In hoeverre we daarin slagen is voor een groot deel afhankelijk van hoe we ons organiseren en van de manier waarop we samenwerken. Als Agriterra-collega's onderling en met vele andere partijen, zoals ministeries en overheden, andere organisaties en natuurlijk ook met de betrokken experts vanuit de sector via de Agripool.”

„Het is als een sneeuwbal”, vervolgt Schouten. „Als het je lukt om duidelijk te laten zien dat je succesvol bent in het steunen van coöperaties, dan wordt niet alleen de relevantie van Agriterra groter, maar ook de arbeidsvreugde van iedereen die aan dat succes meewerkt. Je merkt dan

dat jouw werk ertoe doet. En ik vind dat ertoe doen, altijd het belangrijkste moet zijn in je werk. Dat is waar je 's morgens je bed voor uit komt. En Agriterra doet er zeker toe!”

Focus

De missie en visie van Agriterra zal met de komst van Schouten niet veranderen. „De focus blijft op landbouwcoöperaties. Dat is wat Agriterra sterk maakt en daar wil ik graag aan vasthouden. Wel zullen er veranderingen komen in hoe we die missie willen realiseren. Het heeft tijd, geduld en vasthoudendheid nodig om een landbouwcoöperatie te versterken”, zegt Schouten.

„Eén training ergens geven heeft weinig nut. Als Agriterra moet je echt een partnerschap aangaan met een coöperatie en je aan elkaar verbinden voor de langere termijn. Gezamenlijk moet je een pad naar verbetering afspreken. Dit betekent voor Agriterra het maken van keuzes op welke landen, klanten en sectoren we ons gaan richten; en heel belangrijk dus ook: op welke we ons niet richten. Onlangs hebben we daar een eerste stap in gemaakt met een exclusieve keuze voor focus op 12 landen in Afrika en Azië. We gaan ons committeren voor langere termijn aan coöperaties daar, zodat we over een paar jaar kunnen zeggen: 'hier hebben we het verschil gemaakt.'”

Agriterra is door de jaren heen hard gegroeid en er is veel vraag vanuit coöperaties die zich professioneel willen organiseren. Weinig andere partijen wereldwijd hebben de expertise. Schouten: „Het is belangrijk dat Agriterra vooraan blijft staan bij innovaties die relevant zijn in de coöperatieve wereld, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat of digitalisering. Als we daar echt een vooraanstaande rol

Agriterra en de Agripool

De Agripool speelt een cruciale rol in het werk van Agriterra. Het is de belichaming van het 'door en voor landbouwcoöperaties'. Dat beaamt Marco Schouten: „Het idee is om Agripoolers voortaan voor langere tijd bij een project en team te betrekken, zodat iedereen goed op elkaar ingespeeld raakt. Daarnaast hebben we tijdens de coronaperiode ontdekt dat sommige trainingen ook best op afstand kunnen en dat we heel goed lokale Agripoolers vanuit de landen of regio kunnen inzetten.”

in kunnen spelen, wordt onze relevantie nog groter. Er zit een heleboel inhoudelijke kennis en kunde bij ons over allerlei onderwerpen. Zo is er in Latijns-Amerika een project over digitalisering en in Kenia over de impact van het klimaat op coöperaties. Dat soort innovaties gaan we meer uitwisselen, want daar is wereldwijd bij coöperaties behoefte aan.”

Kortom, de ambitie van Schouten is dat Agriterra steeds belangrijker wordt voor coöperaties, overheden, donoren en ook voor de Nederlandse landbouwsector. „Het gevoel dat we het met zijn allen doen is hierbij essentieel. Er moet een wij-gevoel zijn. Dat is de basis. Als je die stevig hebt staan, dan bereik je automatisch je andere doelen, zoals meer coöperaties ondersteunen, meer boeren bereiken en meer donoren krijgen. Zo kan uiteindelijk niemand meer om Agriterra heen!”

Agriterra in Nepal

Agriterra werkt al sinds 2001 in Nepal. De verwachting is dat Nepal de komende jaren zal groeien van een laag inkomensland naar een land met een lager middeninkomen. Als gevolg daarvan is Nepal niet langer een prioriteitsland voor de belangrijkste donor van Agriterra, het Directoraat-Generaal voor Internationale Samenwerking (DGIS). Daarom heeft Agriterra besloten om geen focusland te maken van Nepal. Om de samenwerking met bestaande partners en klanten toch te kunnen voortzetten heeft het team van Agriterra in Nepal een nieuw lokaal bedrijf opgericht met de naam 'Agroroute Nepal'. Door een samenwerkingsovereenkomst met Agriterra kan Agroroute Nepal net als voorheen diensten en trainingen aan coöperaties geven, zonder gebruik te maken van DGIS-budget. Zo'n zelfde soort overeenkomst is er sinds vorig jaar ook in Myanmar, waar 'D-Pa Training and Advisory' doorgaat met het ondersteunen van voormalige Agriterra-klanten.

Agriterra in vier regio's

Georganiseerde landbouw leidt tot economisch perspectief

Erwin Brouwer (52), bedrijfsadviseur bij Agriterra in Burkina Faso, verblijft op het moment van dit interview in Nederland, waar hij samen met zijn Rwandese vrouw in afwachting is van de komst van hun tweede kind. Daarna zal hij als regiomanager naar West-Afrika teruggaan.

Als geboren en getogen Enschedeër sloeg Brouwer na zijn studie antropologie zijn vleugels uit. Hij werkte in de klassieke ontwikkelingssamenwerking in voormalig Joegoslavië en in het Grote Merengebied, met name in Congo. Vervolgens stapte hij over naar de private sector in Indonesië waar hij werkte in de hernieuwbare energiesector. Tijdens een zakenreis naar Oost-Afrika kwam hij zijn huidige echtgenote tegen en samen besloten ze om zich in Afrika te vestigen.

Brouwer nam contact op met Agriterra. „Ik kende Agriterra al uit Congo. Wat me direct erg aansprak was de focus op boerenorganisaties en het ontwikkelen daarvan. Daarnaast waardeerde ik de professionele aanpak. Ik ben erg voor het coöperatieve model. Zowel in de landbouw als in het algemeen. De meeste potentie en kracht om te verbeteren zit bij bedrijven waarbij de werknemers of leden ook zelf de eigenaar zijn. Ik geloof niet meer in economische projecten met klassieke ngo's. Je moet de markt zijn gang laten gaan en projecten niet via subsidies runnen.”

„Coöperaties kunnen een grote rol spelen in crisisgebieden”

Ondanks dat Brouwer geen achtergrond had in de landbouw, werd hem gevraagd of hij mee wilde helpen bij de start van Agriterra in West-Afrika. „Ik had natuurlijk kennis van marketing en bedrijfsontwikkeling en ik ging graag op het aanbod in.” In 2019 vertrok hij samen met zijn vrouw naar Burkina Faso.

Impact

Met een andere bedrijfsadviseur en een consultant onderzocht Brouwer strategische waardeketens voor de landbouw in Burkina Faso. „We keken naar de achterban en de link met Nederland en Europa. Onze focus lag eerst op noten en fruit, met name mango en cashewnoten, producten voor de export. Voor de binnenlandse markt heb je vooral producten als rijst, sorghum en mais. Een unie van rijst- of maiscoöperaties heeft soms wel 25.000 leden. Daar kun je dus echt impact hebben.”

Erwin Brouwer, bedrijfsadviseur bij Agriterra

Ook naar shea en ui werd gekeken. „Ui is een belangrijk product op de nationale en regionale markt, zoals Ivoorkust en Ghana. Omdat in Niger ook uien van hoge kwaliteit gekweekt worden, zouden we daarmee een uitwisseling kunnen doen van experts. En er is een link naar Nederland.” Met collega's uit Congo, Burundi en Rwanda bezocht Brouwer diverse coöperaties. Een aantal werden geselecteerd om mee samen te werken. In januari 2020 werden Minata Coulibaly en Issouf Ouedraogo als bedrijfsadviseurs in Burkina Faso aangenomen en in maart was de opening van het Agriterra-kantoor in Ouagadougou.

Veiligheid

Op het moment dat het team de klantenportfolio ontwikkelde, kwam corona. „Desondanks konden we nog behoorlijk goed doorwerken. Ikzelf kon echter vanaf 2021 geen klanten meer bezoeken vanwege de veiligheidssituatie. Mijn collega's Minata en Issouf, geboren en getogen Burkinezen, konden dat nog wel. In de grote steden is het veilig, maar eind januari 2022 is een staatsgreep gepleegd door een groep militairen. Toen besloot ik om met mijn vrouw terug te keren naar Nederland voor de bevalling.” Desondanks ziet Brouwer de toekomst van Agriterra in Burkina Faso positief in. „We hebben nog heel veel groeimogelijkheden. Een groot deel van het land is gewoon toegankelijk, al moet je je wel bewust zijn van de gevaren. Ik denk dat coöperaties een grote rol kunnen spelen in crisisgebieden. Jonge mannen sluiten zich aan bij gewapende groepen omdat ze geen perspectief hebben. De gebieden die het eerst onveilig werden, waren met name de gebieden waar de overheid niets gedaan heeft voor de bevolking, zoals het droge Sahelgebied.”

„Conflicten maken de sociale structuren in een samenleving kapot. De regels worden niet meer gerespecteerd. Door jongeren op te nemen in coöperaties verbeter je de relaties tussen de mensen. Ze maken dan weer onderdeel uit van een gemeenschap en ze werken samen: jong met oud, man

met vrouw. Door georganiseerde landbouw kun je economisch perspectief bieden. Het leidt tot betere markttoegang, meer productie en een betere onderhandelingspositie.”

Ambities

Agriterra wil dé coöperatieve expert zijn. In Burkina Faso, maar wat Brouwer betreft in heel West-Afrika. „We werken hard aan acquisitie en samenwerking om meer impact te krijgen. Uiteindelijk willen we ons team uitbreiden en kijken naar andere waardeketens, zoals de tuinbouwsector. Dan kunnen we op nóg grotere schaal impact krijgen. Voor 2022 willen we ook de Agripool in West-Afrika zo goed mogelijk ontwikkelen, met lokale Agripoolers en bijvoorbeeld door meer te gaan werken met Franstalige Agripoolers uit het Grote Merengebied.”

Agriterra ondersteunt de coöperaties bij het financieel management. „Er worden heel weinig audits gedaan. In Burkina Faso zitten veel donororganisaties, waardoor veel coöperaties met projectgeld werken. Wij introduceren het businessmodel. Het doel is dat de coöperaties meer zelf gaan investeren en dat ze gekoppeld worden aan een financiële instelling.”

Verer is de toegang tot de markt een speerpunt. „Bij een uiencoöperatie kijken we naar hoe de uien het hele jaar door goed bewaard kunnen worden. Nu zijn er momenten in het seizoen waarop uien uit Nederland goedkoper zijn dan in Burkina Faso zelf.”

Tot slot meldt Brouwer dat alle klanten inmiddels de training 'Vrouwelijk Leiderschap' van Agriterra gevolgd hebben. „Dit jaar is de implementatie daarvan en worden vrouwenraden opgericht. Ook de 'Youth Kick Off' begint dit jaar.”

West-Afrika was voor Agriterra een regio in opbouw, waarbij klanten gezocht moesten worden en een team samengesteld. Alle nieuwe bedrijfsadviseurs leerden over de trainingsproducten van Agriterra en

Burkina Faso in cijfers

Hoofdstad: Ouagadougou
Regeringsvorm: Presidentiële republiek
Oppervlakte: 272.967 km² (1,5% water)
Aantal inwoners: 20,9 miljoen (2020)

Burkina Faso is volledig door land omsloten. Het behoort tot de Sahellanden, waar verwoestijning van het oorspronkelijke savannelandschap het belangrijkste milieuprobleem is.

Burkina Faso is een van de armste landen ter wereld en staat op de Human Development Index (2020) op de 182e plaats (van de 189). De bevolkingsgroei is groot, terwijl er een gebrek is aan vruchtbaar land. Het land heeft last van een ongunstig klimaat en er zijn de laatste jaren steeds meer terroristische aanslagen. Eind januari 2022 vond een staatsgreep plaats. Meer dan 80% van de bevolking is afhankelijk van landbouw, goed voor zo'n 40% van het BBP. Dit is meestal zelfvoorzienend met gewassen zoals sorghum, gierst, rijst en maïs. Zakelijke kansen zijn er in de noten- en fruithandel. Burkina Faso exporteert bijvoorbeeld mango's en cashewnoten.

spijkerden hun Engels bij. Brouwer fungeerde hierbij vooral als brug tussen de verschillende landen. Hij ondersteunde de nieuwe teams bij het netwerken en bij acquisitie.

„Het leuke aan werken bij Agriterra is dat je een link hebt met collega's over de hele wereld. Verder is er veel ruimte om jezelf te ontwikkelen en om zelf vorm te geven aan je werk. Werken in West-Afrika is voor mij echt een geweldige ervaring.”

Erwin Brouwer met zijn collega's Issouf Ouedraogo en Minata Coulibaly.

85 vrouwen van UCRB zijn gespecialiseerd in de productie van ongepelde rijst.

Verhoogde toegevoegde waarde voor rijstcoöperatie in Burkina Faso

De unie van rijstcoöperaties in Bama (UCRB) is opgericht in 1981 en telt 1385 leden, waaronder 85 vrouwen die gespecialiseerd zijn in de productie van ongepelde rijst.

De rijst wordt meestal voor een lage prijs verkocht aan particuliere bedrijven, zonder tussenkomst van de coöperatie. Dit komt doordat UCRB niet in staat is om concurrerende diensten te verlenen aan de leden. De unie heeft moeite met het mobiliseren van financiële middelen.

Om deze situatie te veranderen wil UCRB een meerwaarde creëren waarmee ze de leden beter van dienst kan zijn. Na een analyse van de waardeketen, besloot UCRB om de ongepelde rijst te verwerken en deze lokaal te verkopen. Agriterra en internationale ontwikkelingsorganisatie Trias ondersteunden UCRB hierbij. Trias richtte zich vooral op het versterken van het bestuur. Agriterra werkte aan het mobiliseren van financiële middelen, door UCRB te linken met financiële instellingen

en door het ontwikkelen van een businessplan en een marketingplan. Ook is het financieel management versterkt door trainingen, het invoeren van een jaarlijkse audit en het zoeken naar een geschikte accountant als onderdeel van Agriterra's Jobs, Jobs, Jobs-programma. Met deze activiteiten ontving UCRB een krediet van 150.000 euro om de investering te financieren, leveringscontracten met de leden te ondertekenen en te beginnen met de verwerking en het zoeken naar verkooppunten.

Samen werken aan een plan van aanpak voor Ethiopië

De markt voor zuivel in Ethiopië is grotendeels informeel.

De vier Nederlandse Agripoolers Gerben Smeenk, Atze Schaap, Pierre Berntsen en Jan Kamphof bundelden op verzoek van Agriterra in juni 2021 hun krachten en ontwikkelden een 'roadmap' voor de coöperatieve ontwikkeling van de zuivelsector in Ethiopië.

Vanwege corona verliep het contact met Ethiopië via online meetings. Via interviews met een brede groep belanghebbenden uit de sector ontwikkelde het viertal samen met twee lokale bedrijfsadviseurs van Agriterra in Ethiopië een stappenplan.

Er werd gekeken naar de situatie in de zuivelsector op dat moment, de rol die coöperaties hierin spelen en de uitdagingen en problemen waar ze mee te maken hebben. Aan de hand hiervan werd een groot aantal aanbevelingen gedaan, met het doel om in de toekomst succesvolle coöperaties te ontwikkelen met een sterke positie op de markt en een sleutelrol bij het verbeteren van het levensonderhoud van melkveehouders in Ethiopië.

Huidige situatie

Pierre Berntsen vertelt: „De markt voor zuivel in Ethiopië is grotendeels informeel. Rauwe of licht bewerkte melk wordt onderhands verkocht in de buurt. Zo'n 3 procent van de nationale melkplas wordt door private zuivelaars verwerkt en afgezet in winkels, restaurants en ziekenhuizen. Vooral als drinkmelk, boterolie, yoghurt en verse kaas.”

„In steden groeit de vraag naar zuivel als gevolg van de groeiende middenklasse”, legt Berntsen uit. „Deze zuivel wordt nu vaak geïmporteerd. Er is meer dan voldoende verwerkingscapaciteit aanwezig in het land, maar de kennis en vaardigheden om deze te bedienen is echter vaak beperkt, net als voldoende melkaanvoer en werkkapitaal.”

Coöperaties spelen soms een rol in de

afzet van melk, maar meestal wordt dit gedaan door handelaren. Coöperaties zijn van oudsher niet opgericht door boeren, maar door de overheid. Het ontbreekt veel coöperaties aan kennis, kunde en ondernemerschap. Maar er zijn uitzonderingen. Agriterra werkt samen met elf coöperaties en vier zuivelunies die ambitieus zijn en willen professionaliseren.

Gerben Smeenk weet enkele voorbeelden te noemen van uitdagingen waarmee een zuivelcoöperatie in Ethiopië te maken heeft. „Twee dagen per week en twee maanden per jaar vasten grote delen van de bevolking. De afzet van zuivel daalt in deze periodes. Dat maakt het inrichten van een stabiele afzetketen lastig. Ook is de melk die door boeren wordt verkocht meestal niet gekoeld, van slechte kwaliteit en aangelengd met water.”

Succesvolle coöperaties zijn in handen van de leden

Voor de boeren zelf is de beschikbaarheid van ruw- en krachtvoer een groot knelpunt. Gewassen zijn vooral bedoeld voor humane consumptie. Import van veevoergrondstoffen vindt niet plaats als gevolg van valutakortingen en ongunstige wissel-

koersen. Extra nadeel is dat melkveehouders 15% belasting moeten betalen over aangekocht krachtvoer, waardoor het te duur wordt om te gebruiken.

Atze Schaap: „Ook is de vakkennis van boeren zeer beperkt en er is nauwelijks advieskracht beschikbaar om hen te ondersteunen. Verder is er behoefte aan goede melkveerassen, voer, veterinaire kennis, een gekoelde afzetketen en toegang tot de afzetmarkt. Natuurlijk met als doel om een redelijk inkomen te kunnen verdienen. Maar dit kan alleen van de grond komen als er een goed plan ligt en er geïnvesteerd wordt in het opzetten van de keten. Kortom, er is nog een lange weg te gaan voor de Ethiopische zuivelsector.”

Plan van aanpak

„Dit vraagt om visie, vasthoudendheid en samenwerking”, aldus Jan Kamphof. „We hebben een plan van aanpak opgesteld, waarin we aangeven hoe een coöperatie succesvol kan worden. Waar moeten ze rekening mee houden en waar moeten ze aan voldoen op het gebied van bestuur, management, omvang en ondernemerschap. Belangrijk hierbij is ook dat Ethiopië onderkent dat coöperaties een belangrijke rol spelen in de transitie naar een productieve melkveehouderij.”

„Succesvolle coöperaties zijn geen beleidsinstrument van de overheid, maar zijn in handen van de leden en richten zich op waarde-creatie voor hun leden”, vervolgt hij. „In dit geval de productie, verzameling en afzet van melk. Het borgen van de kwaliteit van de melk, gezamenlijke inkoop van voer en ondersteuning van de leden met kennis en genetica.”

Het gemaakte plan werd door Agriterra-bedrijfsadviseur Marco Streng gepresenteerd tijdens het symposium 'International conference on Dairy sector Transformation', dat in de laatste week van oktober 2021 in Ethiopië plaatsvond. Er volgden enkele discussies met het publiek over onderwerpen als eigendom, overheidsbemoeienis en de ondernemersmentaliteit van coöperaties. Een volgende stap is nu de implementatie van het plan. Dit staat voor 2022 op het programma.

Geslaagde opdracht

De vier Agripoolers kijken terug op een geslaagde opdracht. Atze Schaap: „Het werken via online bijeenkomsten heeft natuurlijk als beperking dat je niet je ogen de kost kunt geven en dat de onderlinge interactie moeilijker is. Desondanks hebben we in korte tijd veel mensen kunnen spreken en zo informatie kunnen ophalen. Petje af voor het lokale Agriterra-team, dat dit steeds weer wist te organiseren. We vormden daarnaast een mooi team van Agripoolers, die elkaar goed aanvulden.”

Pierre Berntsen beaamt dit: „Ik heb de samenwerking als zeer plezierig en constructief ervaren. Vooral de toegevoegde waarde van de verschillende achtergronden en ervaringen was groot. Daarbij is het bij digitale sessies soms best lastig om de informatie goed te wegen. Het is fijn als je dat achteraf onderling kunt bespreken. Dat deden we bij Jan Kamphof, die ons in coronatijd kon ontvangen in zijn tuin. We blijven mensen die toch het best communiceren als ze elkaar fysiek kunnen treffen.”

De behoefte aan een stappenplan voor de coöperatieve ontwikkeling van de zuivelsector in Ethiopië was ontstaan bij het BRIDGE (Building Rural Income through inclusive Dairy Business Growth) project. Dit is een vijfjarig project dat nog loopt tot 2023. Het project is gesubsidieerd door de Nederlandse overheid, waarbij Agriterra samen met WUR en SNV aan de verbetering van de productiviteit en de kwaliteit van de melkveehouderij en de zuivelsector werkt.

Achtergrond en expertise van de vier Agripoolers bij dit traject:

PIERRE BERNTSEN
directeur agrarische bedrijven
ABN AMRO

GERBEN SMEENK
melkveehouder, lid van
LTO Noord en lid van
de Raad van Commissarissen
bij Agrifirm

ATZE SCHAAP
voormalig directeur dairy
development FrieslandCampina,
adviesraadlid bij
geitencoöperatie Amalthea

JAN KAMPHOF
regionaal directeur EMEA
bij Hamlet Protein

Agriterra wil de positie van vrouwelijke leden en leiders in landbouwcoöperaties versterken. Daarom is er een vrouwelijk leiderschapstraject ontwikkeld om bij te dragen aan het dichteren van de genderkloof.

Het traject begint met uitzoeken welke coöperaties openstaan voor het onderwerp en erkennen dat de huidige situ-

atie moet veranderen. De deelnemers, zowel vrouwen als mannen, volgen een basistraining 'Vrouwelijk Leiderschap'.

„Zowel vrouwen als mannen moeten beseffen dat vrouwen veel kunnen bijdragen in een bestuur van een coöperatie”, vindt Bertine Schieven, die bij Agriterra deze trainingen coördineert.

„Uit diverse onderzoeken blijkt dat een meer divers management/bestuur beter presteert dan een bestuur met alleen maar mannen. Vrouwen hebben andere

leiderschapskwaliteiten dan mannen en beiden zijn nodig voor het goed functioneren van een coöperatie. Je merkt dat er na afloop van zo'n training vaak een groep krachtige en geïnspireerde vrouwen staat, die terugkeert naar hun coöperatie. Daar kunnen ze een leidende rol op zich nemen met een koffer vol energie, zelfvertrouwen en nieuwe ideeën.”

Uitstekende resultaten in Rwanda

Coöperaties in Rwanda bestaan over het algemeen uit zowel mannelijke als vrouwelijke leden. Maar hoewel de regering een quotum van 30% vrouwen in verkozen functies heeft vastgesteld, zijn vrouwen nog steeds ondervertegenwoordigd in besluitvormingsorganen en laten ze zelden hun stem horen. En ook al bekleden vrouwen leidinggevende functies in coöperaties, bij velen van hen worden hun bekwaamheid en capaciteiten nog steeds in twijfel getrokken.

In 2020 heeft Agriterra twee trainingen 'Vrouwelijk leiderschap' gegeven in Rwanda, waarbij in totaal tien verschillende coöperaties waren uitgenodigd. Het doel was meer betrokkenheid van vrouwen bij de besluitvorming in de coöperatie en meer vrouwelijke leden.

In november 2021 vond een vervolgtraining plaats voor achttien vrouwen van negen coöperaties. De vrouwen lieten weten dat hun zelfvertrouwen was toegenomen na de vorige training. Ze voelden zich zekerder om zich uit te spreken, omdat ze het gevoel hadden te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de coöperatie.

Ook bespraken ze meer met hun man thuis, bijvoorbeeld over de besteding van hun inkomen. Een van de deelnemers, Twambazimana Consolee, zei: „Voor de

workshop durfde ik geen lening aan te vragen bij een bank. Ik had altijd het idee dat alleen mannen dat deden, maar nu ben ik van plan om zelf een aanvraag in te dienen.”

Veranderende mening

Ook de mannelijke deelnemers veranderden hun houding ten opzichte van vrouwelijk leiderschap. Voor de training dachten ze er niet aan om vrouwen bij hun beslissingen te betrekken. Dat kwam mede doordat de vrouwen hun mening en ideeën tijdens vergaderingen nooit uitten. Maar de mannen geloven nu dat vrouwen kwaliteiten hebben die goed zijn voor de hele gemeenschap en dat ze ook leidinggevende functies op zich kunnen nemen.

Concrete resultaten op een rijtje

- Drie van de negen coöperaties die bij de vervolgtraining aanwezig waren, hebben een vrouwenraad opgericht en drie coöperaties willen dit in de nabije toekomst doen.
- De negen coöperaties samen hebben na de training 445 nieuwe vrouwelijke leden kunnen mobiliseren.
- Coöperatie KOUSHI heeft een 'spaargroep' voor vrouwen opgericht, bestaande uit 35 leden. Via deze spaargroep hebben de vrouwen een aantal leningen kunnen afsluiten die ze hebben gebruikt om 20 naaimachines te kopen. Dit zal de vrouwen helpen om als kleermaker extra inkomen te verwerven.
- Na de training zijn in twee coöperaties vrouwelijke voorzitters gekozen (zetels die voorheen door mannen werden bezet) en de vrouwelijke voorzitter van coöperatie Twizamure Cyuve is in november 2021 herkozen.
- Coöperatie Twongerekawa Coko moedigde vrouwen aan om koffie-inkoper te worden. Traditioneel werd dit alleen door mannen gedaan. De coöperatie slaagde erin negen nieuwe vrouwelijke inkopers te krijgen.

„Ik heb een koffieboerderij waar we ieder jaar 12 ton koffie produceren. Ik ben erg blij met de oprichting van de vrouwenraad, omdat we nu de mogelijkheid hebben om ervaringen uit te wisselen. Zo kan ik van anderen leren en dat verhoogt de productie. Zo heb ik onder andere geleerd om organische mest te maken van het afval van de koffiebonen.”

Nong Thi Tien (47), bestuurslid Minh Toan Loi Coffee Cooperative, Vietnam

„In eerste instantie was ik bang om een leidinggevende functie op me te nemen. Ik wist niet of ik anderen van mijn ideeën zou kunnen overtuigen. Maar ik heb er nu vertrouwen in dat ik ook ideeën op tafel kan brengen.”

Pamela Koskei (52), bestuurslid BAMSCOS uit Kenia

„Voor de training accepteerden mannen het niet als hun vrouw een training wilde volgen, omdat ze in het huishouden moest werken en voor de kinderen moest zorgen. Nu zien mannen de meerwaarde van zo'n training in. Hun vrouwen komen terug met nieuwe kennis waar het hele gezin van kan profiteren. Ze werden bijvoorbeeld aangemoedigd om een stuk land aan hun vrouw te geven waar ze zelf mogen beslissen welke zaden ze planten en waar ze hun eigen producten kunnen verkopen.”

Illum Semmi, lid NYEKORAC, Oeganda

„Tegen mijn collega-boerinnen zou ik willen zeggen dat we mannen moeten laten zien dat we ook kunnen wat zij doen en dat we niet van hen afhankelijk zijn. Mijn droom is om het aantal leden van de coöperatie te vergroten en verbeteringen door te voeren. Als de coöperatie verbetert, zal dat meer banen opleveren en meer boeren helpen.”

Rosalie Magtulis (47), General Manager Lucky Modern Farmers Multipurpose Cooperative, Filipijnen